

NASREDDİN
HOCA'NIN
Biri Bir Gün...

NASREDDİN HOCA FIKRALARININ TASAVVUFÎ YORUMU

İSMAİL GÜLEÇ

© İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2018

Sertifika no: 17313

İZ YAYINCILIK:

düşünce dizisi:

ISBN: 978-605-326-

İstanbul, 2018

Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi 12/280, Topkapı-İstanbul

telefon: (212) 5207210 • faks: (212) 5115791

www.iz.com.tr • bilgi@iz.com.tr

kapak:

Basıldığı yer: Alemdar Ofset Matbaacılık (sertifika no: 22953)
Davutpaşa Caddesi Besler İş Merkezi No: 20/29 Topkapı/İstanbul

NASREDDİN
HOCA'NIN
Biri Bir Gün...

NASREDDİN HOCA FIKRALARININ TASAVVUFÎ YORUMU

İSMAİL GÜLEÇ

İSMAİL GÜLEÇ; 1970 yılında Kadıköy'de doğdu. İlk, orta ve liseyi Kadıköy'de tamamladı. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini ise İstanbul Üniversitesinde tamamladı. 1996-2005 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak 2005-2105 arasında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğretim üyesi olarak çalıştı. Hâlen İstanbul Medeniyeti Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi.

Doktorasını Bursevi'nin Mesnevi şerhi üzerine yaptı. Mesnevi'ye olan ilgisini doktora sonrasında da devam ettirdi. *Türk Edebiyatında Mesnevi Tercüme ve Şerhleri* (Pan Kitap 2008), *Mesnevi Üzerine Araştırmalar* (H Yayınları 2010) Hz. Ali'nin *Kan Kalesi Hikâyesi* (Pan Kitap 2011), *Nasreddin Hoca'nın Biri Bir Gün* (İz 2012), *Sürûri'nin Şehzade Mustafa Medhiyesi* (Kitabevi 2013), *Kutsal Topraklarda On Beş Gün* (Rağbet 2000), *Annemden Duyduklarım* (Pan Kitap 2006) *Ortaçağ'da Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi* (SAÜ 2014) yayınlanmış bazı kitapları. Akademik ve popüler dergilerde yayınlanmış bir çok makalesi ve denemesi var.

İsmail Güleç evli ve iki çocuk babasıdır.

İçindekiler

Sunuş	11
Giriş	15
Seyyid Burhaneddin	19
İsmail Emre ve Yorumları	20
Lütfi Filiz	22

FIKRALAR VE YORUMLARI

Sen de Haklısın	27
Üç Nesne Benim Mülkumdür	29
Ben Senin Gençliğini de Bilirim!	30
Ben Zaten İnecektim	31
Bilenler Bilmeyenlere Anlatsın	31
Ya Tutarsa	33
Suyunun Suyu	34
Keramet Kavuktaysa	36
Bulun Rüzgârınızı Savurun Harmanınızı	38
Fincancı Katırlarını Ürkütmezsen	39
Ömrü Vefa Etmedi	42
Damdan Düşen Getirin	43
Önümüz Kış	44
Belki Kavaktan Öte Yol Gider..	46

Al Abdestini Ver Pabucumu.....	47
Bindiği Eşeği Saymaması.....	48
Eşeği Taşması.....	49
Kazan Doğurdu.....	51
Kırpar Kırpar Yıldız Yaparlar.....	52
Eski Ayı Neylerler.....	54
Ye Kürküm Ye.....	54
Karım Ölürse Küçük, Ben Ölürsem Büyük Kıyamet.....	56
Bana Görünme de.....	57
Hoca'nın Eviyle Anlaşması.....	58
Bindiği Dalı Kesme.....	59
Kaybolan Merkep.....	60
Körleri Dereden Geçirmesi.....	61
Hırsızın Atını Çalması.....	63
Sizin Eve Taşınmıyor Muzuz?.....	63
Eşeğe Ters Binmesi.....	64
Ben Ters Değilim, At Solaktır.....	65
Mavi Boncuk.....	66
Bu Kadar Tavuğa Bir Horoz Lazım.....	67
Sen Beğendin, Ben Doldurdum!.....	68
Bu Garip Başım Bağdat'ı Da Mı Görecek?.....	69
Oğlumun Babası Öldü De.....	70
Hoca'nın Kabak Hikâyesi.....	70
Hoca'nın Ayı Kuyudan Çıkarması.....	72
Hoca'nın Tek Telden Saz Çalması.....	73
Aklın Varsa Göle Kaç!.....	74
Minare Nasıl Yapılır?.....	75
Geç Yiğidim, Geç!.....	76
Sesim Nerelere Kadar Gidiyor?.....	76
Nereye Böyle?.....	77
Hoca'nın Sakalı.....	77
Ay Mı Daha Faydalıdır, Güneş Mi?.....	78
Sen Onu Danayken Göreydin.....	79

İçerisi Çok Karanlık.....	80
Elbisen Ne Taraftaysa O Tarafa	81
Kuru Kafa.....	82
Eşek Kaçırıyordum.....	84
Susmandan Seni Adam Sanmıştım.....	85
Getir Dokuz Akçe Olsun.....	86
İşte Ben de Onu Düşünüyordum	87
Develerde Kanat Olsaydı.....	87
Ya Kabak Yetişseydi.....	88
Aferin Göl Kuşları.....	89
Akşehir'de Ne Kadar Yıldız Varsa Burada da O Kadar Var.....	89
Minareye Hamam İnşa Etmek	90
Kabir Ehinden İdim	91
Kabrim Eskidir.....	92
Konyalı Helvayı Döve Döve Yedirir.....	92
Çömlek Hesabı.....	93
Deve Boğazlama.....	93
Dostlar Alışverişte Görsünler	94
Şalgamı Oymuşlar, İçine Havuç Doldurmuşlar	94
Ay Alıp Sattığım Yok	95
Nerde İstersem Orda Satarım.....	95
Anaları Öldü, Matemlerini Tutuyorlar	96
O Kabahatini Bilir.....	96
Tükenmedi Ki Kalkayım.....	97
Dönmesin Diye Tutarım.....	97
Şuna Değmiş, Buna Değmemiş	98
Yarın Kıyamet Kopacak, Elbiseye Ne Gerek Var	98
Birkaç Tarla Mireved.....	99
Mescidde Yatınca Para Geldi	100
Şimdi Kuşa Benzedin.....	101
Rum'un Çiftçisi Böyle Olursa.....	101
Kendimi Denemek İçin Çıplak Oldum	102
İpe Un Sermek.....	102

Tacın Tacıma Benzer.....	103
Sabah Sağ İdi, Şimdi Ölüyor.....	104
Sabahın Olduğunu Bilirsin De Yaylanın Yolunu Bilmezsin.....	105
Kuyruk Bir Koparsa.....	105
Ahır Yapması.....	106
Hanginiz Bilmem.....	106
Ayın İtibarı.....	106
Bin Altın Ver.....	107
Keşke Her Gün Bayram Olsa.....	108
Bu Sarığın Ucu Gelmez.....	109
Minne Huda'ya.....	109
Merkebin Gönlü Yok.....	109
İster Bağır, İster Çağır Fayda Yok.....	110
Eşeğe Alfabe Öğretmesi.....	110
Merkebin Kadı Olması.....	113
Nişadır Sür.....	113
Eşeğe Mi İnaniyorsun, Bana Mı?.....	114
Elinin Ayağının Soğumasından Bilirim.....	114
İyi Buldunuz Sahibi Ölmüş Eşeği.....	115
Kuyruksuz Merkep Neye Yarar?.....	115
Sakalımın Kaç Kılı Var.....	116
Kafam Parça Parça Olurdu.....	117
Yağmurdan Sonra Giyseydin.....	118
O Çomakları Sen Yesen Dört Ayaklı Olursun.....	119
Başı Bile Yarılır.....	119
Yorgan Gitti, Kavga Bitti.....	120
İyi Ki İçinde Yoktum.....	120
O Dua Sende, Bu Akıl Bende İken.....	120
Zahmet Çektim Ama Hevesimi Aldım.....	121
Keşke Bir Şey Bulsa.....	122
Daha Gideyim Mi?.....	122
Yeşil Yaprak Arasında Kara Tavuk Kızıl Burun Mu Gitti.....	123
Tut Elimi İşte Ben Öldüm.....	123

Onun Üstü Bizden Kirlidir	123
Gözleri Açılmadık Sığırcık Yavrusu	124
Acele ile Çıktığımdan Giyeceklerimi Unuttum	124
Benim Başım Kel, Bir Pula Olmaz Mı?	125
Ben Kendimi Balık Sandım	125
Bağırsan da Öğreneceksin	126
Teri Üzerime Döküldü	126
Eyüp Koymayın	126
Bu Ayağımın Abdesti Yok	127
Karanlıkta Sağımı Nereden Bileyim	127
Oğlak Teke Olmadı Mı?	128
Benim İle Kavgalı	128
Kadiya Düşer	128
Suç Büyüğün	129
Adamın Çıkamadığı Yere Sığır Nasıl Çıkar	130
Malzeme Olsaydı Size Çorba Verirdim	130
Keşke Gurbet Elde Olaydım	131
Yukarıya Gel	131
Görünce Oynamaya Çıkar	132
Aman Şunları Başımdan Sav	132
Ölmezse Diri Deliği Bu Olsun	132
Senin İse Al	133
Ben Sağ İken Şuradan Geçerdim	133
Bırak da Yarısına Keten Ekeyim	134
Yalan Olduktan Sonra	134
Acemi Bülbül Bu Kadar Öter	135
Dünyanın Dengesi	135
O Senin Masken	137
Turşu Satan Eşek	137
Bu da Düşünür	138
Dağ Yürümezsa Abdal Yürür	139
Eşeğimin Kuyruğudur	139
İnşallah Bulacağım	140

Ördek Çorbası İiyorom	141
İinde Ben de Vardım	142
Sen de Gör, Kayıř Ne Çekermiř?	142
Bu Kediye Et Nerede?	143
Ben Yarı A, Yarı Tok.....	143
Ha Altın Olmuř Ha Toprak.....	144
Ev İşlerine Karım Bakar	145
Az Yemekle Çok Yemek Arasında Fark Yok	146
Ölmeseydi Bořayacaktım.....	146
Sana Ne!	147
Ölmüř, Bimiř Gidiyor	147
Ben Nerede Yitirdim, Sen Nerede Buldurdun?	148
Köyün En Akıllısı	149
Allah Taksimi Mi Kul Taksimi Mi?	151
Bibliyografya	153

Sunuş

Nasreddin Hoca fıkralarını duymayanımız, bilmeyeni-
miz ve yeri gelmişken anlatmayanımız yoktur. Ancak
fıkraların tasavvufî yorumlarını bilenlerimiz o kadar
az ki. Ben de ilk defa, İsmail Emre'den ve onun sohbetlerinden
bahsettiği bir konuşmasında Metin Bobaroğlu'ndan dinlemiştir.
Daha sonra Lütfi Filiz'in sohbetlerinde de yine Hoca'nın fıkrar-
larının tasavvufî yorumlarını dinlemiş ve kitaplarında (*Nokta-
nın Sonsuzluğu*) da okumuştum. Konu dikkatimi çekmiş, hem
İsmail Emre'nin, hem de Lütfi Filiz'in tasavvufî yorumlarını
biri makale olarak yayınlamıştım. Daha sonra okuduğum ki-
taplarda karşıma çıkan yorumları not almaya başladım. En so-
nunda yorum yapılan fıkraları bir araya getirmeye karar ver-
dim. Böylece elinizdeki bu küçük eser ortaya çıkmış oldu.

Bu eseri hazırlarken baş tarafında Hoca'nın hayatı, devri,
tasavvuf anlayışı vs. gibi konularda bilgiler verebilirdim. Belki
okurlar arasında kitabın bu haliyle eksik olduğunu düşünen-
ler olacaktır. Öncelikle şunu ifade etmek isterim. Yukarıda sı-
ralanan konularda bilgi vermekten özellikle kaçındım. Sade-
ce fıkraların önemi üzerine şahsi düşüncelerimin de yer aldığı
bilgileri vermekte yetindim.

Kitapta yer alan kimi yorumların biraz zorlama olduğunu
düşündüğümü belirtmek isterim. Ancak benim anlayamadığımı

bir hakikate işaret ediyor olma ihtimalini düşünerek eksikliğimi fıkralara yüklemek istemedim ve nakletmekle yetindim.

Fıkraları peşpeşe okuduğumda tüm fıkraların aynı kişiye ait olamayacağı kanaati uyandı bende. En azından iki farklı karakterle karşı karşıya olduğumuzu düşündüm. Biri daha çok pratik zekasıyla işlerini gören ve hazır cevap halk bilgisi. Orta Asya'dan Adriyatik'e kadar tüm coğrafyada bir şekilde varlığından bahsedilen karakterin de bu olduğunu düşünüyorum. İsim ortak olmakla birlikte bunun tarihi bir şahsiyet olmadığını bir karakter olarak benzer özellikleri taşıyanların ortak ismi kullandıklarını ve anonimleştiklerini söyleyebilirim. Diğeri ise mektep-medrese görmüş, tecrübeli hikmet sahibi bir ârif kişi. Bizim tarihi şahsiyet olarak yaşadığına inandığımız kişi de bu olmalı diye düşünüyorum. Doğrusunu Allah bilir, diyerek bu konuyu geçiyorum.

Fıkraların Hoca'ya ait olup olmadığı ve orijinalliği bir başka çalışma konusu ve uzmanlık alanı olduğu için bu konulara hiç girmedim. Yorumlanmış her fıkrayı kitaba aldım. Kimi kaynaklarda verilen ölçütlere göre değerlendiresek fıkraların hatırı sayılır bir miktarı gidebilirdi. Benim için önemli olan fıkranın bir hikmeti olması ve yorumlanmasıydı.

Ne yapmaya çalıştığımı izah bakımından şu örneği vereceğim. Malum, Nasreddin Hoca fıkraları günümüzde de değişerek ve uyarlanarak anlatılmaya devam ediyor. Bunlardan biri şu:

Hoca bir elinde maya göle doğru gidiyormuş. Yolda Temel'le karşılaşmış. Temel, Hoca'ya dönerek:

Hocam, nereye?

Diye sormuş. Hoca da cevap vermiş;

Göle yoğurt mayalamaya.

Hocam, o kadar yoğurdu ne yapacaksın?

Fıkra burada bitiyor. Şimdi bu fıkrayı yorumlayalım. İlkinde Hoca mürşid, Temel de müridi temsil etmekte. Mürid şeyhine öyle güvenmeli ve inanmalı ki başkaları için saçma sayılabile-

cek davranışlara bile tam bir inançla ve bağlılıkla yaklaşmalı. Temel, şeyhine tam olarak inanan ve bağlanan bir mürid gibi göle çalınan mayanın tutacağına inanmakta, o kadar yoğurdun ne işe yarayacağını merak etmektedir. Burası birinci nükte.

İkinci nüktede ise bu sefer Temel dervişi, Hoca da zahidi sembolize eder. Derviş sade ve gösterişsiz bir yaşantı sürer, zahid ise sağlam bir abdest almak için bile dakikalarca uğraşabilir. Namaz kıldıktan sonra namazının bozulup bozulmadığını düşünebilir, hatta tekrar edebilir. Şekle, şemaile ve ayrıntıya bakmaktan ibadetin özüne nüfuz edemez. Oysa derviş ritüelden kaçır, ama inkar etmez. Sadece gereğinden fazla önem vermez. Önemin büyüğünü ibadetin ne için yapıldığına verir. Derviş hal diliyle zahide demektedir ki, ey zahid, şekle, görüntüye dikkat ederek kıldığın yüzlerce nafile rekât namazı ne yapacaksın? Onların sana faydası yok. Binlerce defa papağan gibi tekrar etmek yerine bir kez Allah de, ciğerin yansın, vücudunun tüm zerrelere de dilinle birlikte Allah desin.

Şimdi siz şöyle bir soru sorabilirsiniz. Peki bir fıkrada Hoca hem şeyh hem de zahid nasıl olabiliyor? Ben de size şöyle cevap veriririm: Evet, siz de haklısınız.

Tekrar başa dönelim. Şimdi bu fıkranın Hoca'ya ait olmadığı o kadar açık ki, üzerinde durmaya bile gerek yok. Peki ben fıkrayı kitaba alacak mıyım, almayacak mıyım? Evet, ben bu tür fıkraları da kitaba aldım. Çünkü gelenekte fıkranın kime ait olduğundan daha çok taşıdığı anlam ve verdiği mesaj önemlidir. Bu yüzden fıkraların Hoca'ya ait olup olmadıkları benim için birinci derecede önemli değil.

Bununla birlikte Hoca fıkraları bitmemiş hikayelerdir. Her zaman bir yenisi yazılabildiği gibi, yeni bir kahraman veya kavram ilave edilebilir. Bizim küçük mahdum Melih'ten duyduğum bir fıkrayı anlatırsam ne demek istediğim daha iyi anlaşılacak.

Hoca bir gün göle yoğurt mayalıyormuş. Geçenler, Hoca ne yapıyorsun, diye sormuşlar. Hoca da göle yoğurt mayala-

dığını söyleyince neden gölü mayaladığını sormuşlar. Bunun üzerine Hoca, hiiiç, can sıkıntısı, diye cevaplamış.

Buyurun bir Hoca fıkrası daha. Bir kaç zaman sonra kitaplarda Hoca fıkrası olarak geçeceğini söylersek yanlış olmaz. Bu durumda bugün Hoca'ya ait olduğu söylenen fıkraların değişik zamanlarda uydurulduğunu söylersek abartmış sayılmayız.

Bu kitabın ortaya çıkmasının müsebbibi Metin Bobaroğlu ağabeyimdir. Onun eczanesindeki eşsiz sohbetleri olmasaydı belki Nasreddin Hoca'nın bu yönüne dikkat etmeyecektim. Kendisine müteşekkirim. Bu kitabın hazırlanması esnasında yardımlarını gördüğüm Ekrem Bektaş, Tuğba Demirtaş ve Neslihan Akar'a çok teşekkür ederim.

Serdivan, Ocak 2012